

Ettekanne kriminaalpoliitika arengusuundade aastani 2010 elluviimise kohta 2005 aastal

Ülevaade Vabariigi Valitsuse 2005. aasta tähtsamatest sammudest
Riigikogus 21. 10.2003 heaks kiidetud kriminaalpoliitika
arengusuundade elluviimisel vastavalt Riigikogu 21.10.2003 otsuse
(Kriminaalpoliitika arengusuundade heakskiitmine) punktile 3

Sisukord

1. Kriminaalpoliitika tähtsamad arengud 2005. aastal.....	2
1.1. Eelistused kuritegevusevastases võitluses.....	2
1.2. Kuritegevuse statistika, kriminaalmenetlusregister ja E-toimik	3
1.3. Korrakaitseeadus.....	4
1.4. Kiirmenetluse ja lepitusmenetluse võimaluse loomine	5
1.5. Karistusseadustiku ülevaatamine	5
1.6. Vangide arvu vähendamine	6
1.7. Koostöö teadusasutustega	7
2. Olustikuline kuriteoennetus	8
2.1. Kogukonnakeskne politsei	8
2.2. Naabrivalve	8
3. Sotsiaalsed ennetusmeetmed	9
3.1. Võitlus alkoholismi ja narkomaaniaga.....	9
3.2. Laste kasvukeskkonna edendamine	10
4. Tegelemine süütegude tagajärgedega.....	11
4.1. Otstarbekuse rakendamine kriminaalmenetluses	11
4.2. Kriminaalhooldus ja asenduskaristused	11
4.3. Alaealiste kriminaalmenetlus	12
4.4. Vangistuspoliitika.....	13
4.5. Ohvriabi.....	14
Lisa 1. Laulasmaa deklaratsioon kuritegevusevastase võitluse eelistustest.....	15
Lisa 2. Täiendavad andmed „Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2010“ juurde .	16

1. Kriminaalpoliitika tähtsamad arengud 2005 aastal

Riigikogu poolt heakskiidetud pikaajalise strateegia - Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2010 - täitmises toimus 2005 aastal oluline edasimineku ja mõnes osas ka juba seni saavutatud praktika jätkamine põhiliselt järgmistes punktides: korrakaitseaduse väljatöötamine (p 7), teadusuuringute ulatuslik rakendamine süütegude põhjuste ning nende mõjutamiseks rakendatavate abinõude mõjususe ja tasuvuse selgitamiseks (p 8, 23), riikliku narkostrategia vastuvõtmine ning uimastisõitlaste ravi ja rehabilitatsioonisüsteemi väljaarendamise alustamine ja jätkamine (p 12), kogukonnakeskse riikliku politsei rakendamine (punkt 17), kriminaalmenetluse prioriteetide seadmine (p 20), oportuuniteedipõhimõtte järjekindel kohaldamine kriminaalmenetluses (p 21), karistuse kohaldamisel rohkem sellega arvestamine, kuivõrd karistus tegelikult mõjutab süüdlast kuritegude toimepanemisest hoiduma [vangide vähendamise tegevuskava] (p 22), süütegudega saadud vara konfiskeerimise eelduste suurendamine (p 25) kuriteoohvrite abistamise süsteemi käivitamine (p 28), narkosõitlaste ravi võimaluste arendamine (p 29), alaealiste suhtes kiire ja mõjusa kriminaalmenetluse tagamine (p 30).

Kokkuvõtlikult võin öelda, et 2005. aastal olid olulisemateks muudatusteks kriminaalpoliitikas eeskätt kuritegevusevastase võitluse eelistuste kokkuleppimine siseministri ja justiitsministri poolt, e-toimiku kontseptsiooni heakskiitmine Vabariigi valitsuse poolt ja e-toimiku arenduse käivitamine, samuti mitmed seadusandlikud algatused nagu korrakaitseaduse koostamine, kiirmenetluse ja lepitusmenetluse seadustamine ning karistusseadustiku eriosa ülevaatamine. Lisaks on ühe olulise töösuunana Justiitsministeeriumi poolt käivitatud senise vangistuspoliitika ülevaatamine - enam on kavas hakata kasutama alternatiivse reaalse vanglakaristustele. Oluliselt on suurenenud teadlaste kaasamine kriminaalpoliitika väljatöötamisse.

1.1. Eelistused kuritegevusevastases võitluses

22. augustil Laulasmaal leppisid justiitsminister ja siseminister kokku 2005. aasta kuritegevusevastase võitluse eelistused (vt lisa 1). 2005. aastal on prokuratuuri ja politsei ühisteks eelistusteks võitlus kuritegevusega järgmistes valdkondades:

1. alaealiste poolt ning alaealiste suhtes toimepandud kuritegevus, esmajärjekorras lapsohvritega vägivalla- ja seksuaalkuriteod;
2. organiseeritud kuritegevus, esmajärjekorras:
 - 2.1 narkootiliste ja psühhotroopsete ainetega seotud kuritegevus;
 - 2.2 inimkaubandusega seotud kuritegevus;
 - 2.3 kriminaaltulu (sh korruptiivse tulu) ja rahapesuga seotud kuritegevus.

Kuritegevusevastase võitluse eelistused lähtuvad põhimõttest, et süvendatult tuleb tegeleda just nende kuriteoliikidega, mis kõige valusamini riivavad ühiskonna alustalasi ja riigi jätkusuutlikust.

Pikaajaliselt on kõige tulemuslikum panna rõhk just noorte poolt ja nende vastu toimepandud kuritegevusele. Uute kurjategijate põlvkonna pealekasvamist aitab kõige paremini takistada noortega tegelemine enne, kui nendest saavad väljakujunenud õiguserikkujad. Kriminaalpoliitika arengusuundade punkt 30 kohaselt peab alaealiste suhtes teostatav kriminaalmenetlus olema kiire ja alaealise huve arvestav. Selleks peab esiteks alaealise kuritegu jõudma kiire lahenduseni, et arenemiseas noor ei peaks poolt aastat või isegi kauem

ootama kriminaalmenetluse lõpuleviimist. Teiseks, noorte puhul on omal kohal mittestigmatiseerivad ja positiivset resotsialiseerimist võimaldavad mõjutusvahendid, alates nõustamisest ja kriminaalhooldusest, kuni üldkasuliku tööni. Lapse kaitsmine väärkohtlemise eest on ühtlasi meie suurima rahvusliku rikkuse hoidmine. Tõestatud on ka seos lapskuriteoohvrite, iseäranis pere- ja seksuaalvägivaldalla ohvritest laste kalduvus panna ise tulevikus toime kuritegu.

Narkokuritegevuses on tähtis üha enam liikuda tänavadiilerite püüdmiselt nende varustajate ja rahastajateni. Inimkaubanduse vastases võitluses ootame tulemusi eeskätt Riigiprokuratuuri rahvusvaheliste kuritegude prokuröridelt koostöös Keskkriminaalpolitsei uurijatega. Kriminaalpoliitika arengusuundade punkt 25 nõuab, et Justiitsministeerium ja Siseministeerium parandaksid eeldusi süütegudega saadud vara konfiskeerimiseks. Organiseeritud kuritegevus ei saa toimida ilma kuritegelikult teenitud raha varjatud kanaliseerimiseta legaalsesse majanduskäibesse. Rahapesukuritegude kohtuni viimisel ja kuritegeliku tulu – seal hulgas korruptsiivse tulu - konfiskeerimisel on Eestis astutud alles esimesi samme ja siin on vajadus oluliselt tulemuslikumalt tegutseda. Lisaks menetlusasutuste töö paremale korraldamisele kriminaaltulu jälitamisel, kus on põhirõhk, kavandab Justiitsministeerium 2006. aastal üle vaadata ka seda valdkonda reguleerivad õigusaktid, suunaga laiendada konfiskeerimise võimalusi kolmandalt isikult.

Kriminaalmenetluslike prioriteetide saavutamiseks on kõige rohkem tarvis arendada kriminaalpolitseid, mis on seni organisatsiooniliselt jäänud korrakaitsepolitsei varju. Uurijate väljaõpe ja täiendkoolitus peavad saavutama tänapäevase taseme. Kuritegusid uuriva kriminaalpolitseiniku palk ja ametistaatus peab tema töö iseloomust ja kvalifikatsiooninõuetest tulenevalt olema kõrgem, kui korrakaitse ülesandeid täitva patrullpolitseiniku oma. Keerukate ja prioriteetsete asjade uurija peaks omakorda olema suurusjärgu võrra kõrgemini tasustatud, kui lihtsamate masskuritegude uurija. Lubamatu on olukord, kus spetsialiseerunud keskuurimisüksuse kogenud uurija töötasu ei ole politseisisest, vastavalt tema panusele, piisavalt diferentseeritud. Teiseks on vaja välja arendada kriminaaltulu jälitamise ja tuvastamisega tegelev suund politseis – olgu see siis spetsialiseeritud üksuse või muus vormis. Kolmandaks – töö tulemuslikkuse hindamise standardid peavad olema erinevad masskuritegude ja keerukate kuritegude menetlemise tulemuslikkuse hindamisel. Prokuratuurides organiseeritud kuritegudele spetsialiseerunud eriasjade prokurörid on valmis tegelema märksa tõsisemate kriminaalmenetlustega, kui uurimisasutuste tegevus seda täna võimaldab.

Edaspidi on justiits- ja siseministril kavas vajadusel iga aasta detsembris täpsustada järgmise aasta kuritegevusevastase võitluse eelistused kriminaalmenetluses.

1.2. Kuritegevuse statistika, kriminaalmenetlusregister ja e-toimik

Täna Eestis kuritegevuse statistika sisuliselt puudub. Politsei teavitab avalikkust üha kõrgemast kuritegude avastamise protsendist, mis tegelikult kujutab endast vaid nende asjade arvu, kus keegi on kahtlustatavana üle kuulatud, sõltumata sellest, kas kahtlustus peab paika ja kas see saab uuritud kohtukupseks, rääkimata süüdimõistva kohtuotsuseni jõustumisest. Selline praktika on õigusriiklikult absurdne ja menetluse tulemuslikkuse hindamisel eksitav. Õigusriigis saab lahendatuks lugeda vaid sellist kuritegu, mille toimepanija on kindlaks tehtud jõustunud kohtuotsusega või kus menetlus on prokuröri poolt lõpetatud alternatiivmenetluses mõjutusvahendi kohaldamisega.

See korralagedus tuleb järgneva ja ülejärgneva aasta jooksul otsustavalt lahendada. Süütegusid kajastava statistika kogumise ja analüüsimise ühtsete põhimõtete loomist nõuab ka kriminaalpoliitika arengusuundade punkt 8. 29.09.2005 kiitis Vabariigi Valitsus Justiitsministeeriumi ettepanekul heaks e-toimiku kontseptsiooni „Õiguskaitse valdkonna infoarhitektuuri ja tehnoloogilise suuna analüüsi“ näol ja moodustas selle elluviimiseks ministrite komisjoni. E-toimik peab tulevikus võimaldama koondada ühtsesse registrisse kõik kriminaalmenetluse toimingud, kogu menetlusahela (uurimisasutus, prokuratuur, kohus, kriminaalhooldus, vangla) ulatuses. Kahjuks ei kajastu e-toimiku arendamise kulud 2006 aasta riigieelarves.

2006. aastaks valmib esimene etapp ühtse ja põhjaliku kriminaalstatistika loomisel, mis katab uurimisasutuste ja prokuratuuri töö. 2006. aastal jätkub reaalne tegevus ja koostöö E-toimiku laiendamiseks kohtumenetlusele ja karistuste täitmise integreerimiseks. Esmane ülesanne on praeguse probleemse POLIS ja KrMR andmesiirdeliidese asendamine sellisel viisil, et politseinikud sisestaksid andmeid menetluste kohta otse seaduses ettenähtud registrisse. Paralleelselt andmebaaside integreerimisega on kavas luua digitaalne kriminaaltoimik, mis peaks looma võimalused paber kandjal olevate dokumentide asendamiseks digitaalsetega. E-riik peab jõudma ka kriminaalmenetluse ja seejärel tsiviil- ja halduskohtumenetluse.

1.3. Korrakaitse seadus

Kriminaalpoliitika arengusuundade punkt 7 kohaselt töötab Justiitsministeerium koos teiste asjaomaste institutsioonidega välja seaduse eelnõu, mis reguleerib avaliku korra kaitset ning ennetustööd riigi- ja kohalikul tasandil. 2006. aastal peaks Riigikogusse jõudma Justiitsministeeriumis ettevalmistatud korrakaitse seadus. Korrakaitse seadus saab olema üldseadus, mis loob õigusriikliku aluse riiklikku järelevalvet teostavate asutuste, ennekõike politsei tegevusele. Esiteks sätestab korrakaitse seadus põhimõtted, nagu näiteks proportsionaalsusprintsip, mille alusel politsei saab otsustada, kas üldse sekkuda ohu tõrjumiseks ja kui, siis millise intensiivsusega võib olla põhiõiguse riive. Teiseks - täna on politseiseaduses ja mitmetes teistes seadustes olemas küll rakendatava erimeetme nimi, kuid puudub sageli volitusnorm, millal riik on üldse õigustatud isiku õigustesse sekkuvat meetet rakendama, samuti kohaldatava meetme täpne kirjeldus. Samuti on täna olemuselt sarnased riikliku järelevalve toimingud pillutatud laiali arvukates valdkonna seadustes ja eksisteerib põhjendamatuid erinevusi meetmete rakendamist lubavates alustes.

Korrakaitse seaduse eesmärk on ühelt poolt tagada isikute põhiõiguste- ja vabaduste piiramise põhiseadusega kooskõlas olevad ja üheselt arusaadavad alused, teiselt poolt aga peaks eelnõus pakutud lahenduste alusel senisest selgemini juurduma põhimõtte, et vastutab isik, kes põhjustab ohu avalikule korrale ja turvalisusele. Samal ajal ei tähenda vastutamine ainult kohustust taluda süütegude eest määratud karistusi, vaid pigem kohustust likvideerida oht või kanda ohu likvideerimisega riigile tekitatud kahjud. Oluline on ka riigipoolse käitumise rõhuasetuse muutumine, ehk see, et inimestel on õigus oodata, et korrakaitseasutused tagaksid õigusrikkumiste ja muude ohtude vältimise ja kõrvaldamise, mitte üksnes ei karistaks tagantjärele.

Korrakaitse seaduse eelnõu eriossa koondatakse mahukas korrakaitseliste erimeetmete osa. Teisisõnu, korrastatakse abinõude süsteemi, mida korrakaitseorganid võivad avaliku korra ja turvalisuse kaitsel rakendada, piirates isikute õigusi ja vabadusi.

Eelnõu peab andma vastuse muu hulgas küsimusele, milline korrakaitseorgan peab sekkuma olukorras, kus avalikku korda ja turvalisust ähvardava ohu kõrvaldamine ei ole otseselt ühegi riigiasutuse ülesanne, või kes peab tegutsema siis, kui pädev riigiasutus ei saa vajaliku kiirusega asuda ohu kõrvaldamisele ja korra taastamisele.

Seaduse üheks eesmärgiks on senisest rohkem pöörata tähelepanu korrarikkumiste ennetamisele, kahjude vähendamisele ja ärahoidmisele. See eesmärk ühtib kriminaalpoliitika arengusuundadega. Eelnõu ühe peatüki sisuks on süütegude (väär- ja kuritegude) ennetamise süsteemi ülesehitus.

1.4. Kiirmenetluse ja lepitusmenetluse võimaluse loomine

Riigikogule menetlusele on antud kriminaalmenetluse seadustiku muudatus, mis annab võimaluse viia kriminaalmenetlus läbi kiirmenetluses 48 tunni jooksul isiku kahtlustatavana kinnipidamisest või kahtlustatavana ülekuulamisest. Kiirmenetlust saab rakendada üksnes II astme kuritegudes, mille tõendamiseseme asjaolud on selged. Menetluse kiirem läbiviimine tagab lihtsa kuriteo toimepannud isikule kohtupidamise, mis toimub selle teo iseloomu arvestades nii kannatanu kui ka süüdistatava jaoks mõistliku aja jooksul ja aitab kokku hoida menetluskulusid. Menetlus muutub sõbralikuks iseäranis kannatanu jaoks, kes täna peab lihtsa mobiiltelefonivarguse puhul korduvalt ilmuma politseisse, prokuratuuri ja kohtusse, kuid kes kiirmenetluses saab oma asjad korda aetud reeglina ühe korraga vahetult sündmuskohal. Üldsusele peaks positiivselt mõjuma teadmine, et politsei ei lase kinnivõetud rikkujat pärast ülekuulamist teadmata ajaks tagasi kuritegusid sooritama, vaid ta viiakse samal päeval või järgmisel päeval karistuse määramiseks kohtuniku ette.

Peagi peaks Riigikogu ette jõudma kriminaalmenetluse seadustiku muutmise eelnõu, mis seadustab mujal Euroopas ammu tuntud lepitamismenetluse. Lepitamismenetluse sätestamise kohustus tuleneb lisaks EL Nõukogu nn ohvriabi raamotsusest. Lepitamise puhul kaastakse kannatanu karistusõiguse eesmärkide saavutamisse seeläbi, et II astme kuritegudes luuakse võimalus lõpetada kriminaalmenetlus, kui kuriteo osapooled on läbinud kohtuvälise lepitamismenetluse. Kohtuvälise lepitamismenetluse on kannatanule ja süüdlasele vabatahtlik ning selle eesmärgiks on saavutada kokkulepe kuriteoga tekitatud kahjude hüvitamise osas.

1.5. Karistusseadustiku ülevaatamine

Et kohaldada rikkumiste eest proportsionaalseid ja mõjuvaid karistusi on Justiitsministeerium sel aastal vaadanud üle karistusseadustiku eriosa mõningad peatükid. Riigikogu menetluses olevasse karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõusse (599 SE) on Justiitsministeerium esitanud omapoolsed muudatusettepanekud. Muudatuste eesmärk on karmistada karistust alaealise prostitutsioonile kallutamise eest ning alaealise kasutamise eest modellina pornograafilise või erootilise pildi, filmi või muu teose valmistamisel. Ühtlasi tegime ettepaneku täiendada alaealise prostitutsioonile kallutamise paragrahvi võimalusega kohaldada selle kuriteo toimepanemise eest lisakaristusena varalist karistust, kuna prostitutsiooni vahendamine on oluline kuritegelike ühenduste rahateenimisallikas.

Ühe olulise arenguna tegi Justiitsministeerium ka ettepaneku luua lähenemiskeelu kohaldamise võimalus kriminaalmenetluses. Lähenemiskeelu näol on tegemist kaitseabinõuga eelkõige peresisese vägivalla ja isikuvastaste kuritegude puhul. Nii oleks tulevikus võimalik prokuratuuri taotlusel kohaldada vägivallatseja suhtes juba kriminaalmenetluse ajal tõkendina

ajutist lähenemiskeeldu ning kohtule antaks võimalus süüdimõistva kohtuotsuse tegemisel kohaldada isiku suhtes kuni kolmeks aastaks tsiviilõiguslikku lähenemiskeeldu. Ühtlasi on eelnõus ette nähtud ka karistusnorm juhuks, kui isik rikub lähenemiskeeldu.

Lähiajal on kavas valmistada ette eelnõu, mille tulemusena teistkordne pisivargus (rahvasuus ka kohukesevargus) muuta kuriteost väärtteks. Kriminaalsanktsiooniga pillav ümberkäimine devalveerib vastutust kuriteo eest ning raiskab kallist kriminaalmenetlusressurssi.

Lisaks on Justiitsministeeriumis ettevalmistamisel karistusseadustiku muutmise eelnõu majandusalaste süütegude osas. Eelnõu eesmärgiks on viia KarS-i regulatsioon vastavusse Eesti ärikeskkonna tegelike vajadustega. Eelnõu kohaselt muudetakse maksualaste süütegude regulatsiooni. Praegu on praktikas mitmeid probleeme näiteks ümbrikupalkade kvalifitseerimisega, sest praegu on maksukuritegude koosseisud eristatud maksukohustuse järgi – kinnipidamisele kuuluv maksusumma ja tasumisele kuuluv maksusumma. Eelnõus on sellisest süsteemist loobutud, kriminaalkorras karistatavaks jääks vaid maksude maksmisest kõrvalehoidmine ja maksunduslik väljapetmine ehk maksukelmus. Tänapäevane formaalne delikt – maksuhalduri tegevuse takistamine – mis muu hulgas võimaldab kohaldada kriminaalkaristust nulldeklaratsiooni mitteesitajale või muu maksuformaalsuse rikkumise eest – on kavas muuta väärtteks.

Ebaseaduslik majandustegevus oleks kavade kohaselt edaspidi karistatav üksnes väärtteona, ohtlikemates valdkondades nagu lennundus, meditsiin jne peaks tegevusloata tegutsemine ka edaspidi olema kuritegu.

Sama eelnõu raames on kavas üle vaadata ka intellektuaalse omandi süütegude peatükk, kuna selles peatükis sätestatud kuriteod on kohati vastuolulised ning dubleerivad. Ka tuleks mõelda sellele, et igasugune intellektuaalse omandi õiguste rikkumine ei pea olema kuritegu – osa rikkumisi võiksid olla karistatavad väärttegedena.

1.6. Vangide arvu vähendamine

Ühe olulise kriminaalpoliitilise sammuna on Justiitsministeeriumil kavas hakata vähendada reaalselt vangistust kandvate isikute arvu. Kui praegu viibib üle 4500, siis edaspidi peaks see arv oluliselt vähenema. Selleks on Justiitsministeeriumis välja töötatud vangide vähendamise tegevuskava. Tegevuskavas keskendutakse lähiaastatel kolmele suuremale valdkonnale: vangistuste lühendamisele, vangalakaristuste osakaalu vähendamisele ja välismaalastest kurjategijate Eestist väljasaatmisele. Nende kolme valdkonna sees planeerime mitmeid meetmeid, nt ennetähtaegse vabastamise senisest ulatuslikum rakendamine, sundravi ulatuslikum kasutamine uimastisõitlastele, elektroonilise järelevalve võimaluste analüüs, lepitusmenetluse rakendamine jne.

Vangide arvu vähendamine on pikaajaline projekt ning kindlasti ei puuduta see raskeid organiseeritud kuritegevust või raskeid isikuvastaseid kuritegusid. Vangide arvu vähendamine saab põhinema analüüsidele ning teadusuuringutele. Lisaks on kavas läbi viia pilootprojektid, mille käigus hinnatakse iga alternatiivse meetme rakendamise võimalusi ja selle tulemuslikkust.

Ümberkorraldused on kavas ka kinnipidamiskohtadest vabanenutele rehabilitatsiooniteenuse pakkumisel. Suur korduvtegijate arv on paljuski seotud nende väheste sotsiaalsete sidemetega ühiskonnas. Kuna paljudel kinnipidamiskohtadest vabanenutel puudub kindel elukoht ning ka

töökoht, siis on neil väga raske kohaneda ühiskonnas ja suure tõenäosusega panevad nad toime uue kuriteo. Seni on kinnipidamiskohtadest vabanenutele pakkunud rehabilitatsiooniteenust Sotsiaalministeerium, kuid see pole olnud piisav probleemi lahendamiseks. Tulevikus võiks selle funktsiooni üle võtta kriminaalhooldajad, kes hakkaksid pakkuma erinevaid rehabilitatsiooniprogramme kinnipidamiskohtadest vabanenutele.

1.7. Koostöö teadusasutustega

Kriminaalpoliitika arengusuundades on mitmes punktis (punktid 8, 9, 23) rõhutatud vajadust lähtuda kriminaalpoliitika väljatöötamisel teadusuuringutest. Selle huvides on Justiitsministeerium loonud spetsiaalse kriminaalpoliitika uuringute sarja. Seni on avaldatud kaks uuringut: „Rahvusvaheline kuriteoohvrite uuring Eestis 2004“¹ (uuring viidi läbi koostöös Taru Ülikooli Õigusinstituudi ja Siseministeeriumiga) ning „Korruptsioon Eestis: kolme sihtrühma uuring“². Peatselt valmib ka kolmas uuring „Kuritegevust mõjutavad sotsiaalmajanduslikud ja demograafilised tegurid“, kus analüüsitakse Eesti kuritegevuse taset ja seda mõjutavaid tegureid nii maakondades kui ka omavalitsustes.

Üheks kuritegevusevastase võitluse eelistuseks on alaealiste poolt ning alaealiste suhtes toimepandud kuritegude vähendamine. Et oma tegevust selles paremini planeerida on Justiitsministeerium tellinud 2005. aastal kolm uuringut, mis läbiviimisel keskenduvad alaealiste probleemkäitumisele ning need uuringud peaksid valmima 2006. aastal. Lisaks on HTM on läbi viimas uuringut Eesti käitumisraskustega õpilaste koolidest, mis samuti peaks valmima 2006.aastal.

Eespool sai välja toodud, et kavas Justiitsministeeriumil on kavas läbi viia mitmeid teadusuuringuid karistuspraktika analüüsimiseks ja vangide arvu vähendamiseks. Selles vallas viiakse koos TÜ Õigusinstituudiga läbi uuring „Vangide arv Eestis 1991–2005 ning selle vähendamise karistusõiguslikud ja kriminoloogilised alused“. Uuringu eesmärgiks on teha kindlaks Eesti vangide arvu kujunemise mõjufaktorid, mille abil oleks võimalik kirjeldada vangide arvu kujunemise protsessi ning teha ettepanekuid, mis lubaksid vangide arvu vähendada. TÜ õigusteaduskonnaga kavandatakse analüüsivat uuringut Eesti kohtupraktikast pärast karistusseadustiku jõustumist.

Uimastipoliitika elluviimiseks on Eesti Uimastiseire Keskus läbi viinud mitmeid uuringuid narkomaania leviku kohta Eestis. 2005. aastal ilmus kogumik „Narkomaania Eestis 2005“³. Veeni süstivate narkomaanide populatsiooni suuruse hindamise raport valmib novembris 2005. Samuti on käimas uuring „HIV/AIDSi temaatikaga seotud teadmised, hoiakud ja käitumine Eesti noorte hulgas“.

¹ http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=9963/ohvriuurung_2004_sisu.pdf

² <http://www.korruptsioon.ee>

³ http://eusk.tai.ee/failid/Narkomaania2005_A5.pdf

2. Olustikuline kuriteoennetus

Olustikuline kuriteoennetus on suunatud eeskätt selliste meetmete rakendamisele, mille abil saab vähendada süütegude toimepanemise võimalusi. Siia kuuluvad näiteks kogukonnakeskse politsei ülesehitamine (kriminaalpoliitika arengusuundade punkt 17) kui ka kohalike elanike kaasamine turvalisuse tagamisse.

2.1. Kogukonnakeskne politsei

Üheks aastatel 2003–2004 läbi viidud politseireformide eesmärgiks oli kogukonnakeskse politsei tööerakendamine. Politsei tegevuses juurutatakse probleemikeskset lähenemist ning politseitöö tervikuna (sh piirkondlik politseitöö) on orienteeritud kogukonna probleemide lahendamisele. Politseiprefektuurid optimeerivad piirkonnakonstaablite arvu ja nende töökoormust (kriminaalmenetluse vähendamine) ning võrreldes varasemate aastatega on piirkonnakonstaablite arv kasvanud keskmiselt 10%. Ööpäevane keskmine patrullide arv on kasvanud 99-lt 2003. aastal 116-le 2005. aastal. Rahulolu konstaablitööga omavalitsustes on kõrge (87% hindab seda positiivselt). Usaldus politsei vastu on tõusnud 53%-lt 2003. aastal 76%-le 2005. aasta keskel (septembris 2005: 68%).

Tänavakuritegevuse osakaal registreeritud kuritegevusest on 29% ja Tallinnas toime pandud röövimised moodustavad 60% kõigist röövimistest. Raskete tänavakuritegude, eriti röövimiste, tõkestamiseks Tallinnas loodud spetsialiseerunud prokuröride ja politseinike operatiivrühmad, kelle tegevuse tulemusena on pealinnas röövimiste arv vähenenud.

Õiguskorra tagamiseks viisid politseiprefektuurid 2005. aasta I poolaastal läbi 1404 politseioperatsiooni (2004. aasta sama perioodiga võrreldes kasv 21%) ning teenindati 104 560 väljakutset (kasv 8%). Siin tuleb aga märkida, et lauskontroll sõidukite peatamiseks ilma eelneva konkreetse ohukahtluseta, et juht on tarvitanud alkoholi, on küll visuaalselt efektne, kuid kui selgub, et saja peatatud sõiduki kohta avastatakse üks 0,17 promillise joobega juht, pole valitud õigusriiklikult kõige sobivamat meetodit liiklusõnnetuste ärahoidmiseks.

2.2. Naabrivalve

2005. aastal rakendati tööle 15 piirkondlikku projektijuhti. Suurt tähelepanu pööratakse ka olemasolevate sektorite liikmete koolitamisele ja järjepidevale kaasamisele. Justiitsministeerium on 2005. a rahaliselt toetanud naabrivalve sektorite arvu suurendamist 50 sektori võrra koos vähemalt 1000 leibkonna kaasamisega. Laiendatud on ka teisi naabrivalveprojekte: ärivalvet, koolivalvet ja lasteaiavalvet.

3. Sotsiaalsed ennetusmeetmed

Eesti tavakuritegevust iseloomustab suur sotsiaalsetesse riskirühmadesse kuuluvate kurjategijate arv. Tõsiseks probleemiks on narkomaanide kuriteod, mida on enam kui veerand kuritegude koguarvust. Kriminaalpoliitika arengusuundades on rõhutatud vajadust vähendada alkoholismist ja narkomaaniast tingitud kahjusid ning pöörata tähelepanu alaealiste kasvukeskkonnale ja nende probleemidega tegelemisele, et vältida uute sotsiaalselt tõrjutud noorte pealekasvu.

3.1. Võitlus alkoholismi ja narkomaaniaga

Kriminaalpoliitika arengusuundades on peetud oluliseks võitlust narkomaania ja alkoholismiga (punktid 11 ja 12).

Alkoholi kuritarvitamise vähendamiseks on Sotsiaalministeerium piirdunud peamiselt ettepanekute tegemisega alkoholiaktsiisi tõstmiseks ja reklaami piiramiseks. Avalikus kohas alkoholi tarvitamise piiramiseks on omavalitsused hakanud kohaldama öist müügikeeldu. Siseministeeriumil on info 125 omavalitsuse alkoholsete jookide müügi korra kohta; neist 50 (sh Tallinn ja Tartu) on oma haldusterritooriumil kehtestanud öise müügikeelu, 5 omavalitsust on kehtestanud ühekordse müügikeelu (lastekaitsepäeval) ja 10 omavalitsust on öist müügikeeldu reguleerinud kaupluste lahtiolekuaegadega.

Tegelikult ei ole alkoholi öise müügi ärakeelamine andnud tõendatud efekti – heaks näiteks on Tallinnas Sõpruse puiesteel öise alkoholimüügi keelu tagajärjel suletud ööpäevaringselt avatud olnud toidupood koos alkoholiosakonnaga, selle asemel tegutseb nüüd kasiino. Tuleb samuti küsida, kas alkoholi öise tarbimise suurendamine ei too kaasa koduste alkoholivarude suurendamist ja sellest tulenevalt suuremat alkoholitarbimist, kuna öisel ajal ei pea enam minema poodi joogi järele, sest seda on keelu tõttu majapidamistesse varem hulgi varutud. Tagasi on tulnud takso- ja muu salaviin, samuti kõikvõimalikud surrogaadid. Küll on aga saavutatud see, et hilja õhtul tööpäeva lõpetav seaduskuulekas inimene ei saa enam osta pudelit veini või õlut. Samuti on esinenud euroopaliku ühiskonna jaoks kummalisi ettevõtmisi - nagu näiteks restoranide ja pubide õllemargiga siltide mahavõtmine aktsioon Kuressaares, mille Riigikohus 13. juuni 2005 põhiseadusevastaseks tunnistas. Põhjendamatu totaalne keelustamine ja alkoholiaktsiisi tõstmine võivad olla pigem ohuks, mis soodustab organiseeritud majanduskuritegevust ning deformeerib rahva õigusteadvust.

Võitluseks narkomaaniaga võeti 2004. aasta aprillis vastu „Riiklik narkostrategia aastani 2012“, mis sisaldab pikaajalisi plaane narkomaania ennetamise, ravi ja rehabilitatsiooni osas. Strateegia rakendamiseks koostatakse igal aastal tegevuskava. 2005. aasta tegevuskava raames on narkomaania ravi- ja rehabilitatsioonivaldkonnas avatud kolm madala läve keskust: Paides, Kohtla-Järvel ja Tallinnas. Tallinna keskus avas ukсед 1. juulil, kuid keskuse tegevus peatati kohtuotsusega. Lisaks avati septembris 2005 Sillamäe rehabilitatsioonikeskus ja Tallinnas avatakse kaksikdiagnoosiga ravikeskus 2005. aasta lõpuks.

Narkootikumide pakkumise vähendamiseks pöörab politsei rohkem tähelepanu narkoaine ringlusest kõrvaldamisele ja suurte narkokettide lõhkumisele. Nii on 2005. aasta kuue kuuga konfiskeeritud narkoaine kogus kasvanud 46% võrreldes 2004. aastaga ning on tuvastatud kolm narkolaborit (tavaliselt on aastas avastatud 3–4 narkolaborit). Samas on veel palju arenguruumi kriminaaltulu tuvastamisel ja konfiskeerimisel.

3.2. Laste kasvukeskkonna edendamine

Kriminaalpoliitika arengusuundades on palju rõhku pandud laste kasvukeskkonna edendamisele (punktid 13, 14, 15). Sotsiaalministeeriumi eestvõttel on valmimas uus lastekaitseadus, mis täpsustab osapoolte vastutust abi vajava lapse märkamisel ja sellest teavitamisel. Lisaks käivitas ministeerium koos Tallinna Linnavalitsuse ja Päästeametiga Tallinnas 2005. aastal laste abi- ja infotelefoni 1345, mille abil jõuab info abi vajavast lapsest kodanikelt õige inimeseni, kes oskab abistada.

Haridus- ja Teadusministeerium panustab jätkuvalt õpiraskustega õpilaste järeleaitamise ja selleks loodud tugisüsteemide parandamisele, et õpiraskuste ilmnmisel ei oleks põhiraskus järelevastamisel, vaid kohesel tugisüsteemide rakendamisel, nt õppeaines koostatakse individuaalne õppekava või määratakse mõni muu tugisüsteem (nt logopeediline abi, parandusõpe jm).

Haridus- ja Teadusministeerium on ette valmistamas ka mitut seadusemuudatust. Veel sellel aastal peaks Riigikokku jõudma alaelise mõjutusvahendite seaduse eelnõu. Muudatustega on kavandatud tõhustada komisjonide tööd ning muuta alaealiste õigusrikkujatega töö paindlikumaks ja võimalusterohkemaks.

Valminud on ka põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muudatuse eelnõu, kus defineeritakse koolikohustuse täitmine ja koolikohustuse mittetäitja, sätestatakse õppetöölt lubatud puudumise alused ning käitumisreeglid koolile, kui õpilane põhjuseta puudub.

HTM on kavandanud olulisi muudatusi kutseõppes, mis suunavad tähelepanu põhiharidusest välja langenud noorte kutseõppele. Selleks on toetust andnud Euroopa Sotsiaalfond (nt „Uus võimalus” Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskoolis ning individualiseeriva eelkutseõppesüsteemi rakendamine Tallinna Kopli Ametikoolis). 2005. aastal jätkub õpipoisikoolitus, kus saab juhendaja käe all omandada elukutset ja lisaks praktikale, mis on tasustatud, omandatakse ka elukutse teoreetiliste teadmiste alused.

4. Tegelemine süütegude tagajärgedega

Tegelemine süütegude tagajärgedega hõlmab endas kuriteo toimepannud isikute süü tõendamist, nendele mõjusate karistuste kohaldamist, aga ka kinnipidamiskohast vabanenute resotsialiseerimist ja kuriteoohvrite abistamist. Järgnevalt annan ülevaate kriminaalmenetluse otstarbekusest lõpetamisest, kriminaalhooldusest ja alternatiivkaristuste kohaldamisest, vangistuspoliitikast, alaealiste kriminaalmenetlusest ja ohvriabist.

4.1. Otstarbekuse rakendamine kriminaalmenetluses

Kriminaalmenetluse lõpetamine otstarbekuse alusel ehk oportuuniteedipõhimõtte seadustamise vajadus on sätestatud kriminaalpoliitika arengusuundades punktis 21. Kriminaalmenetluses on selline võimalus on olemas 2004. aasta algusest ning tänaseks on see edukalt käivitunud. See lubab olemasolevate ressursside raames teha valikuid oluliste ja vähemoluliste kriminaalasjade vahel ning võimaldab seeläbi leida lisaressursse prioriteetsemate kuritegude menetlemiseks.

2005. aastal analüüsis Justiitsministeerium koos Riigiprokuratuuriga oportuuniteedi kohaldamist prokuratuurides. Silma torkas mõningane ebahütlane praktika oportuuniteedijuhtumite kohaldamisel erinevates ringkonnaprokuratuurides. Kriminaalmenetluse seadustik (KrMS) näeb ette, et kriminaalasja lõpetamisel otstarbekuse alusel pannakse isikule kohustus(ed); uuringu tulemusel võib väita, et vaja on ühtlustada ka kohustuste panemise praktikat. Sellest lähtudes on Riigiprokuratuur välja töötanud senisest põhjalikuma juhendi kriminaalmenetluse lõpetamiseks otstarbekuse alusel.

2005. aasta üheksa kuuga kohaldati KrMS-i § 202 alusel (menetlushuvi puudumine) kriminaalasju 1742 juhul (21% kogu kriminaalmenetlustest) ning KrMS-i §203 alusel (karistuse ebaotstarbekus) 128 juhul (2% kogu kriminaalmenetlustest).

4.2. Kriminaalhooldus ja asenduskaristused

2005. aasta oktoobri seisuga on kriminaalhoolduse all üle 8200 isiku. Kriminaalhoolduse läbinud isikute kohta ei ole senini läbi viidud retsidiivsuse uuringuid, kuid kriminaalhoolduse praktika alusel on analüüsitud süsteemi tulemuslikkust katseaja õnnestumise andmetele tuginedes. Praktika on näidanud, et kriminaalhooldus on ennast siiani õigustanud. 2004.a. lõppes kriminaalhooldusaeg 3584 isikul, 75,6% kriminaalhooldusaluste katseage lõppes seejuures positiivselt.

Kriminaalhooldusel ülalpidamine on ca 20 korda odavam kui isikute vangis hoidmine. 2004. a andmeid võrreldes oli ühe kriminaalhooldusaluse maksumuseks justiitsüsteemile ca 3500 krooni aastas.

Vanglast ennetähtaegselt vabastatute puhul suutis katseaja 2004. a edukalt lõpetada 85% isikutest. See omakorda tähendab, et kriminaalhooldusele allutatute puhul on enamus isikutest suutnud kontrollida oma käitumist ja täita kriminaalhoolduse nõudeid. Aeg, mille jooksul kriminaalhooldusele allutatud ennetähtaegselt vabastatu on suutnud olla õiguskuulekas, tähendab ühiskonna jaoks arvestatavat majanduslikku ja sotsiaalset kokkuhoidu.

Pidevalt on kasvanud üldkasuliku töö (ÜKT) kasutamine vangistuse alternatiivina. 2005. aasta üheksa kuuga on ÜKT-d määratud enam kui 600-le isikule, kellest vaid 30% suhtes kohaldatai ÜKT-d asenduskaristusena. Enamik (70%) ÜKT tegijaid on need, kellele ÜKT on määratud oportuuniteedi alusel. ÜKT sooritajad, kelle suhtes kriminaalmenetlus lõpetati, on edukamad oma kohustuse täitmisel – 92% neist teeb määratud töö tähtaegselt ära. Vangistuse asendamise korral on edukuse protsent 88%. Kriminaalhooldussüsteemis on töökohti ÜKT enamaks rakendamiseks piisavalt. Peaaegu 350 tööandjat on nõus rakendama kuni 1370 ÜKT tegijat. Seega ei ole ÜKT rakendamiseks arvestatavaid takistusi, pigem on küsimus menetlejate poolt selle alternatiivkaristuse ulatuslikumas kasutamises.

Asenduskaristusena on vaja järgnevatel aastatel hakata arvestatavas mahus rakendama narkosõltlaste ravile suunamist. Justiitsministeeriumis on valmimas eelnõu, mis võimaldab kriminaalasja otstarbekusest lõpetamise korral määrata isikule kohustuse pöörduda narkoravile ja rehabilitatsiooniprogrammi.

4.3. Alaealiste kriminaalmenetlus

Kriminaalpoliitika arengusuundades (punkt 30) on öeldud, et kriminaalmenetlus alaealiste suhtes peab olema kiire ja alaealiste seaduslikke huve arvestav.

Alaealise suhtes tuleks kohtueelne uurimine läbi viia reeglina nelja kuu jooksul alates kahtlustava tuvastamisest ja enamikel juhtudel on see saavutatav. Teiseks: alaealise vahistamine peab olema äärmuslik abinõu üksnes kõige raskemate kuritegude puhul ning ka siis tuleb eriti jälgida, et vahistamisjärgselt viidaks toimingud läbi võimalikult kiiresti. Kolmandaks: alaealiste esmarikkujate või ka mitu korda alla keskmise raskusega kuriteo toime pannud alaealise suhtes on reeglina mõistlik kohaldada alaealistele mõeldud alternatiivseid mõjutusvahendeid ning vältida tema kohtulikku kriminaalkorras süüdimõistmist. Mul on hea meel, et prokuratuuris on selles osas viimase aasta-paariga saavutatud märkimisväärne edasimineku.

Tänaseks võib tõdeda, et alaealistele spetsialiseerumisega on politseis küll alustatud, kuid seni on seda tehtud peamiselt korrakaitseosakondades. Täielikult on toimunud spetsialiseerumine prokuratuuris, kusjuures Põhja Ringkonnaprokuratuuris on loodud eraldi alaealiste osakond. Prokuratuurid on asunud aktiivsemalt alaealiste suhtes menetlusi lõpetama (enamjaolt saates materjalid edasi alaealiste komisjoni) ja kohtusse saadetud asjades alternatiivseid mõjutusvahendeid kohaldama. Samas pole alaealistele spetsialiseerumine toimunud ühtselt kogu justiitsahelas. Politseiprefektuuride kriminaalosakondades on alaealiste kriminaalasjade menetlemisele spetsialiseerunud uurijaid veel üsna vähe. Kohtutes üldjuhul alaealistele spetsialiseerunud menetlejad puuduvad, kuid usume, et siin saavad olema eeldused oluliseks edasiminekukuks pärast nelja ringkondliku kohtu loomist. Samuti on probleemne alaealiste huvide kaitsmine kriminaalmenetluses seoses lastekaitseametnike kaasamisega ja nende ebaselge rolliga alaealiste ülekuulamistel. Statistika näitab samuti, et tänane praktika alaealiste suhtes kohaldatava menetlusliigi ja menetlusele kuuluva aja osas on prokuratuuride lõikes üsna erinev.

Kogu alaealiste komisjonide süsteem vajab analüüsi ja korrastamist. Ärevakstegev signaal tuli käesoleva aasta aprillis Tallinna haridusametist, kes süüdistas prokuratuuri liigses leebuses noorte õiguserikkujate suhtes, väites, et prokurörid saavad järjest sagedamini korduva või raske kuriteo toime pannud 17-aastaseid seaduserikkujaid kohtu asemel alaealiste komisjoni. Erinevalt alaealistele spetsialiseerunud prokuröridest ei ole paraku kõik asjaga

tegelevad ametnikud aru saanud euroopaliku noorsookaristusõige põhimõtetest, mille kohaselt noori ei saadeta kergekäeliselt kriminaalkohtu ette ja vangla on tõesti äärmuslik ning enamasti ebatõhus vahend noore kujundamiseks õiguskäelekaks kodanikuks. On kummaline, et Tallinna haridusamet, kes peaks hea seisma noorte huvide eest, on võtnud endale vastupidise hoiaku, ning et prokuratuur peab sellele ametile tema missiooni meelde tuletama.

4.4. Vangistuspoliitika

Vangistuspoliitikas liigume laager-tüüpi vanglates karistust kandvate süüdimõistetute hulga vähenemise suunas ning plaanime minna järk-järgult üle kambersüsteemile.

Kriminaalpoliitika arengusuundade punkt 26 nõuab järjekindlat liikumist selles suunas, et enamik vangistusega karistatud isikutest saaksid karistust kanda kaasaegsetele nõuetele vastavas vanglas. Esimesele juba valminud täiesti tänapäevasele kamber-tüüpi vanglale Tartus lisandub 1000-kohalise vangla Jõhvis 2007. aastaks ning see teenindab Lääne- ja Ida-Virumaalt pärit süüdimõistetuid (ligi 900), kes hetkel on paigutatud teiste regioonide vanglatesse. Justiitsministeerium kavatses sulgeda 2008. aastal, pärast Viru vangla valmimist, praegused Pärnu ja Viljandi vanglad ning kujundada Ämari vangla ümber Murru vangla avatud osakonnaks. Valitsuskabineti 29.09.2005. a nõupidamisel kiideti heaks justiitsministri ettepanek ehitada Tallinna vangla uued hooned Maardusse. Tallinna vangla rajamisel Maardusse on võimalik sulgeda laager-tüüpi Harku vangla, paigutades naiskinnipeetavad ümber uutesse Tallinna ja 2007. a valmivasse Viru vangla hoonetesse (viimase projekteerimisel on nimetatud lahendust arvestatud). 2010. aastaks, pärast Tallinna vangla uute hoonete valmimist, jääksid seega neli vanglat: Tallinna, Tartu ja Viru vanglad piirkondlike kuni 1000-kohaliste kamber-tüüpi vanglatena ning Murru vangla neljandat ja enamat korda karistatud isikute kinnipidamiskohana. Vangide arvu vähenemise ja stabiliseerimise järgselt on võimalik Murru vangla kui viimane nõukogudeaegne laager-tüüpi vangla sulgeda.

Kuna uue vangla ehitamine on ressursimahukas, siis on liigutud teiste kulude vähendamise suunas, nt vähendamaks vanglate halduskulusid, paigutati Tallinna vangla tervishoiuosakonnas statsionaarsel ravil viibinud kinnipeetavad endise Keskvangla territooriumilt 1. juulist 2005 ümber endise Maardu vangla ruumidesse.

2005. aastal on juurutamisfaasis kinnipeetavate ja kriminaalhooldusaluste retsidiivsusriskide hindamise meetodika. Nii vangla- kui ka kriminaalhooldussüsteemis kasutatava meetodika aluseks on Ühendkuningriigis välja töötatud samalaadne riskihindamissüsteem, mis hõlbustab karistusaja planeerimist ning võimaldab personaalse lähenemise kaudu vähendada korduvkuritegevuse riske. 2005. aastal on eesmärgiks hinnata uue meetodika järgi ca 1/3 uutest kriminaalhooldusjuhtumitest (täiskasvanud). Tänapäevase seisuga ei ole olemas veel toetavaid uuringuid selle kohta, kas või kuidas riskihindamine mõjutab karistuse mõjusust, on olemas vaid statistilised üldarvud.

2005. aastal suurendati Murru vangla avavangla osakonnas kohtade arvu 20% võrra. Avavanglakohtade arvu ulatuslikum suurendamine on plaanis pärast Viru vangla valmimist 2007. aastal.

Võrreldes eelmise aastaga on suurenenud ennetähtaegselt vangistusest vabastatute arv – kui 2004. aasta esimese üheks kuuga vabastati ennetähtaegselt 299 kinnipeetavat ning aasta jooksul kokku 415 kinnipeetavat, siis 2005. aasta esimese 9 kuuga on vabastatud 401

kinnipeetavat. Kuna tänases praktikas vabastatakse Eestis ennetähtaegselt siiski vaid 20-25 % kinnipeetavatest, siis saab järeldada, et ca 75% kinnipidamisasutustest vabanenute tegevuse suhtes puudub riigil igasugune ülevaade ja kontroll. See ei ole kindlasti kodanike turvalisuse huve silmas pidav lahendus. Parandades ennetähtaegse vabastamise praktikat on võimalus elanike turvalisust paremini kaitsta, sest riik võtab kriminaalhoolduse laiema kohaldamise näol endale suurema vastutuse karistatute tavaellu tagasitoomise ja elanike turvalisuse tagamise eest.

4.5. Ohvriabi

Tulenevalt kriminaalpoliitika arengusuundadest peaks olema aastaks 2010 välja arendatud kuriteoohvrite abistamise süsteem (punkt 28).

Alates 1. jaanuarist 2005 käivitus Eestis ohvriabi seadusest tulenev ohvriabiteenuse riiklik süsteem. Tööd alustas 35 piirkondlikku ohvriabitöötajat 16 ohvriabikeskuses üle Eesti. Vastavalt Sotsiaalkindlustusameti ja Politseiameti vahelisele koostöökokkuleppele asuvad ohvriabikeskused peamiselt kohalikes politseijaoskondades või konstaablipunktides. Koostöökokkuleppe alusel on selle aasta prioriteediks pere- ja lastevastase vägivalla ohvrid. Aasta esimene poolaasta on kulunud ohvriabisüsteemi käivitamisele, töösse sisseelamisele ja võimalike abistajate leidmisele piirkonnas ehk koostöövõrgustiku loomisele. Ohvriabi koostöövõrgustikku kuuluvad lisaks politseile ka sotsiaaltöötajad, lastekaitsetöötajad, tervishoiutöötajad ja paljud vabäühendused.

Selle aasta esimese üheksa kuuga pöördus ohvriabitöötaja poole abi saamiseks 2137 inimest.

Üheksa kuu statistikast nähtub, et selle ajaga osutati riiklikku ohvriabiteenust 579-le perevägivalla ohvrile ja 194-le väärkoheldud lapsele.

Hüvitisteks on kuriteoohvritele 2005. aasta üheksa kuuga makstud kokku 718 727 krooni, neist ühekordseteks hüvitisteks 256 587 krooni ja perioodilisteks hüvitisteks 462 140 krooni. Ühekordseid hüvitisi on selle aasta esimese üheksa kuuga makstud 81-le inimesele, perioodiliste hüvitiste saajaid oli septembrikuu lõpu seisuga 73 inimest. Kui arvestada, et eelmisel aastal maksti 62 inimesele hüvitisteks 761 762 krooni, siis võib öelda, et inimeste teadlikkus ohvriabihüvitistest on mõnevõrra tõusnud.

Lisa 1. Laulasmaa deklaratsioon kuritegevusevastase võitluse eelistustest

Lähtudes vajadusest määratleda kuritegevuse vastases võitluses ühised eesmärgid selgelt ja arusaadavalt,

eesmärgiga vähendada organiseeritud kuritegevuse mõju, suunata alaealisi õigusrikkujaid hoiduma uute õigusvastaste tegude toimepanemisest ning vältida eeskätt laste sattumist kuriteoohvriteks,

võttes arvesse, et ühiskonna kui terviku ja iga üksikisiku turvalisust ei loo mitte karmid karistused, vaid meetmed, mis on suunatud õigusrikkumiste ärahoidmisele ja toimepandud kuritegude tulemuslikule avastamisele,

rõhutades, et kuritegude ennetamine ja turvatunde loomine on kõigi elanike, nende ühenduste ja kohalike omavalitsuste ning riigivõimu ühisasi ja et edu saab saavutada ainult koostöös,

peavad justiitsminister ja siseminister vajalikuks käsitleda prokuratuuri ning politsei ühiste eelistustena võitlust:

1. alaealiste poolt ning alaealiste suhtes toimepandud kuritegevusega, esmajärjekorras lapsohvritega vägivalla- ja seksuaalkuritegudega;

2. organiseeritud kuritegevusega, esmajärjekorras:

2.1 narkootiliste ning psühhotroopsete ainetega seotud kuritegevusega;

2.2 inimkaubandusega seotud kuritegevusega;

2.3 kriminaaltulu (sh korruptiivse tulu) ja rahapesuga seotud kuritegevusega.

Justiitsminister ja siseminister väljendavad täiendavalt soovi täpsustada vajadusel iga järgneva aasta kuritegevusevastase võitluse eelistused kriminaalmenetluses eelneva aasta detsembrikuus.

Rein Lang

Justiitsminister

Kalle Laanet

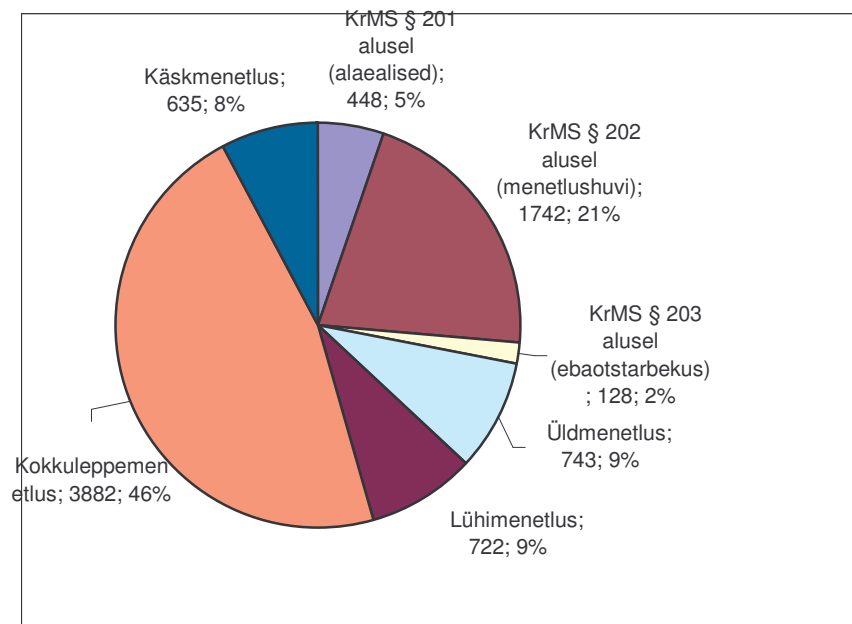
Siseminister

Lisa 2. Täiendavad andmed „Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2010“ juurde

Otstarbekuse rakendamine kriminaalmenetluses

2004. aastal pandi KrMS-i § 202 alusel menetluse lõpetamise korral kahtlustatavatele ja süüdistatavatele kohustusi 2 499 885,48 kr eest, sellest on 17. oktoobri seisuga tasutud 2 386 35,10 kr ja tasumata vaid 113 350,38 kr. 2005. aastal pandi kohustusi 5 998 388,83 kr eest, sellest on 17. oktoobriks tasutud 4 212 358,65 kr ja tasumata 1 786 030,18 kr.

Kriminaalmenetluste struktuur 2005.aasta 9 kuud.

Kriminaalhooldus ja asenduskaristused

Kriminaalhoolduse läbinud isikud 2004.aastal

Katseaja lõpetamine 2004. a.	Katseaja edukalt lõpetamise %	Katseaja lõpetanud isikud
Katseaja lõpp / ÜKT sooritatud	75,6%	3584
Katseag, ÜKT lõpetatud erakorralise ettekandega	5,4%	256
Katseag, ÜKT lõpetatud teise kohtuotsusega	16,8%	797
Surm	1,5%	69
Kokku	100,0%	4739